

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Юрченко О.В., канд. екон. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет

Деділова Т. В., канд. екон. наук, доцент

Кирчата І. М., канд. екон. наук, доцент

Шершенюк О. М., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Постановка проблеми. Планування, розробка і виробництво конкурентоздатної продукції є одним з пріоритетних напрямів розвитку суб'єктів господарювання. В працях зарубіжних та українських вчених такі поняття, як конкуренція, конкурентоздатність (конкурентоспроможність), конкурентні переваги висвітлено доволі ємно. Але питання розкриття змісту та встановлення впливу такого фактору конкурентоспроможності як інтелектуальна власність потребує подальшого дослідження, оскільки за останні роки збільшилася увага до нематеріальних активів суб'єктів господарювання. Водночас, дослідження такого впливу не завжди є пріоритетним серед керівників сучасних українських підприємств, що негативно відображується на капіталізації вітчизняного бізнесу й конкурентоспроможності національних товаровиробників. Отже, дослідження інтелектуальної власності як складової нематеріальних активів, характеристика та опис її структури, встановлення ступеня проблематичності її впливу на конкурентоспроможність українських підприємств є актуальною й потребує розробки відповідного теоретико-методичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційно-правові аспекти, проблематика утворення і застосування інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, питання управління підприємствами об'єктами інтелектуальної власності висвітлено в працях таких українських дослідників, як Наберухіна В.А. [1], Проскуріної Н.М. [2], Семенової В.Г. [3], Павленко Т.В. [4], Перерви П.Г. [5], Теслі А.І. [6], Череп О.Г. [7], Гарної С.О. [8], Бриля І.В. [9], Фоміної О.В. [10] та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. Однак, приймаючи до уваги численні дослідження українських вчених, слід зазначити, що певні питання стосовно визначення ступеня впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність суб'єктів господарювання залишаються актуальними і потребують більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження ступеня впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства,

спрямованого на покращення капіталізації нематеріальних активів такого суб'єкта господарювання в ринкових умовах.

Викладення основного матеріалу дослідження. Швидкоплинність умов ринкового середовища, високий ступінь невизначеності й необхідність стратегічних змін, загострення ринкової конкуренції стають головними викликами для довгострокового успіху підприємств. Крім того, необхідність ефективного застосування інтелектуальних ресурсів, активізація інноваційної діяльності є підґрунтям для обліку збільшення в структурі капіталу підприємств вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Для сучасної економічної системи конкуренція є закономірною та потребує випуску високоякісної продукції з метою утворення ефективного споживчого ринку, здатного задовольнити платоспроможний попит населення. Для того, щоб здійснювати стабільне економічне зростання, підприємствам необхідно реалізовувати активну інноваційну політику, засновану на застосуванні наукових високотехнологічних виробництв, розвитку матеріальної наукової бази, виробничій модернізації, утворенні об'єктів прав інтелектуальної власності та ринку інноваційної продукції.

Зараз слід враховувати те, що нематеріальні активи відіграють провідну роль в процесі формування капіталу, все більшу частину діяльності економічної сфери складає обмін інформацією, ідеями, послугами та досвідом. Тобто, спрямовуючи розвиток підприємств в інноваційне русло та створюючи науково-технічний потенціал, можна вивести з кризового стану економіку країни в цілому. Промислова діяльність підприємств має бути пов'язаною з оновленням продукції та виробництва, що є на ринку умовою для виживання. На сьогоднішній день інтелектуальний капітал є одним з ресурсів для покращення ефективності економіки, який має пріоритет у сучасному виробництві та є гарною перевагою у боротьбі з основними конкурентами підприємства.

Останнім часом в розвинутих європейських країнах можна спостерігати зміщення акцентів в бік уваги саме до інтелектуальних фондів, ніж до фінансових й матеріальних, як основних виробничих факторів. Саме тому могутнім ресурсом покращення конкурентоспроможності підприємства є його інтелектуальна власність. Маючи виняткові зареєстровані права на винахід або технологію виробництва, продукція підприємства стає більш привабливою для споживача і має покращені споживчі якості. При цьому, технічне рішення, на яке оформлюється патент на винахід, має відповідати таким критеріям, як світова новизна, винахідницький рівень, промислова застосовність тощо. Існування патенту вказує на особливі властивості продукту та унікальність, що є ознакою якості.

Сьогодні підприємства розуміють, що, окрім застосування традиційних фінансових ресурсів, ще існує і право на інтелектуальну власність, з його допомогою можна не лише покращити прибуток, а й захистити себе від конкуренції, оновити продукцію свого підприємства, з метою покращення її привабливості на ринку.

Фірми, що швидше освоїли виробництво товару, першими вийдуть на ринок та візьмуть кращу частку на ньому. Для послідовників буде ж потреба в подоланні порога виходу на ринок, а саме:

- фірми, які першими освоїли товарне виробництво та винайшли новітню технологію або фірми, які використали під час виробництва продукту ноу-хау та утримують їх, утворюють для послідовників підвищений поріг виходу на ринок;

- фірми, які першими освоїли товарне виробництво, раніше конкурентів почнуть «рухатись» по кривій свого досвіду та до моменту виходу конкурентів на ринок вже пройдуть по ній певний шлях, зменшуючи свої виробничі витрати;

- фірми, які першими освоїли товарне виробництво, раніше за інших з'являться на ринку та отримують імідж першопрохідника в певній області, у них будуть в наявності споживачі-прихильники, що ускладнить конкурентам вихід на ринок.

Правильне застосування в діяльності підприємства інтелектуальної власності є запорукою покращення його конкурентних позицій на ринку, а також може слугувати джерелом зниження собівартості продукції й отримання додаткового доходу за рахунок ліцензійних платежів з боку зацікавлених партнерів, що користуються такими продуктами на законних засадах. Отже, підприємство зацікавлене у безпосередній комерціалізації власних об'єктів інтелектуальної власності й розробці на цій основі сучасних, затребуваних ринком товарів, робіт, послуг. Крім того, до такого кроку їх можуть підштовхувати такі фактори споживчого ринку, як виникнення нових запитів з боку споживачів, загроза переходу продукції зі стадії зрілості в стадію занепаду, посилення конкуренції на ринку тощо. Створення унікальної продукції вирізнятиме підприємство серед основних гравців на ринку та формуватиме його конкурентні переваги за рахунок умовної монополізації сегмента, на якому буде присутня така продукція. Об'єкт інтелектуальної власності володіє першочерговим пріоритетом щодо розподілу ресурсів підприємства, формування його іміджу та іміджу його торговельної марки.

Таким чином, інтелектуальна власність – це запорука впровадження ефективної інноваційної складової в діяльності підприємства, а також ціннісний елемент у складі його нематеріальних активів. Зокрема, інтелектуальна власність здатна забезпечити дохід суб'єкту господарювання за рахунок комерціалізації захищеної патентом (свідоцтвом) продукції або послуги, нарощуючи його присутність на національному ринку, а також за рахунок продажу майнових прав на випуск такої продукції або об'єкт інтелектуальної власності як такий. Крім того, наявна інтелектуальна власність підвищує інвестиційну привабливість підприємства в очах майбутніх інвесторів та збільшує його ринкову вартість.

В означеній площині взаємодії інтелектуальної власності та конкурентоспроможності підприємства існує низка проблем, що потребують вирішення, зокрема:

- неповнота аналізу результатів впровадження інновацій в господарську діяльність підприємств;
- недостатній ступінь правової захищеності інтелектуальної власності в країні;
- недостатній рівень свідомості суб'єктів господарювання відносно використання об'єктів інтелектуальної власності;
- недосконалість системи державного регулювання ринку інтелектуальної власності та ін.

Наведений перелік засвідчує необхідність першочергової розбудови на теренах України системи інтелектуальної власності, яку б було визнано у провідних країнах світу, та яка б відповідала міжнародним стандартам з її захисту. Крім того, функціонування такої системи сприяло б стимулюванню і розвитку творчого та винахідницького потенціалу, покращувало інвестиційну привабливість суб'єктів господарювання.

На думку авторів [7], саме утворення на підприємствах ефективної системи управління об'єктами інтелектуальної власності дозволить покращити прибутковість їх інтелектуальної діяльності, а продукування об'єктів інтелектуальної власності сприятиме насиченню ринку й застосуванню **нових** правових, економічних та організаційних управлінських механізмів.

Отже, формування ефективної системи інтелектуальної власності починається саме на мікрорівні, тобто зі створення об'єкта інтелектуальної власності та реалізації основних функцій з його управління. Основними завданнями такого управління виступають розвиток інтелектуального та інноваційного потенціалу у складі стратегічного середовища підприємства, комерціалізація результатів інтелектуальної власності, забезпечення належного рівня економічної безпеки, підвищення конкурентоспроможності підприємства на засадах використання нематеріальних активів тощо. Сам механізм управління може бути опосередкованим у вигляді певної функціональної стратегії підприємства, що складається з окремих стратегічних альтернатив.

Перевагами правильно розробленої стратегії управління об'єктами інтелектуальної власності є дії, спрямовані на досягнення стратегічних результатів від створення та використання об'єктів інтелектуальної власності:

- зміцнення ринкових позицій підприємства за рахунок використання у виробництві та маркетингу результатів новітніх НДДКР;
- покращення фінансових позицій підприємства шляхом підвищення прибутковості основної діяльності від скорочення витрат на виробництво;
- підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок виробництва і реалізації продукції та послуг високої якості, використання нових ринкових можливостей і запобігання загроз посилення конкурентного тиску на засадах використання інтелектуальної власності та ін.

Економічна складова розгляду проблематики впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства в загальному випадку полягає у розгляді їх характеристик в контексті функціонування вільного ринкового механізму. За цих умов капіталізація результатів використання

об'єктів інтелектуальної власності є результатом інтегральної взаємодії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства, а економічна ефективність і конкурентоспроможність підприємства зумовлюються певними показниками, що мають абсолютний (технологічність, економічність, потужність, ресурсоємність) та відносний (конкурентний статус, конкурентна позиція) вираз. Отже, схема впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства матиме наступний вигляд (рис. 1).

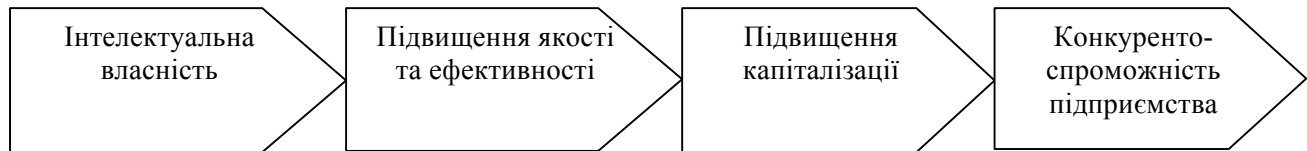

Рис. 1. Схема впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємств

Джерело: побудовано авторами

Реалізація послідовності ланок в ланцюгу «інтелектуальна власність – конкурентоспроможність підприємства» є логічним процесом управління, спрямованим на забезпечення тривалого успіху суб'єкта господарювання, під час якого потрібно враховувати складність стратегічного середовища та його мінливість. При цьому, розробка і впровадження стратегії управління нематеріальними активами повинна враховувати усі сильні та слабкі сторони, можливості і загрози для створення і використання об'єктів інтелектуальної власності, і може здійснюватися за одним із трьох напрямів, інтегрованих до складу функціональних стратегій підприємства за принципом формування господарського портфелю:

- по-перше, виробнича стратегія зі спрямованістю на забезпечення підтримки технічної виробничої переваги товаровиробника;
- по-друге, збутова стратегія, орієнтована на забезпечення, повноцінне охоплення, розширення та збереження існуючих ринків збуту, а також освоєння нових;
- по-третє, ліцензійна стратегія, метою якої є отримання додаткового прибутку від реалізації прав на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, на сьогодні управління нематеріальними активами є невід'ємним компонентом стратегічного управління підприємством в контексті використання результатів інтелектуальної власності. А, враховуючи актуальність використання інтелектуальної праці при створенні високоякісної продукції, можна стверджувати про незаперечність її ролі у формуванні конкурентоспроможності підприємства в цілому. Отже, інтелектуальна власність стимулює розробку стратегічних рішень стосовно впровадження її об'єктів у виробничі та збутові процеси, поширення на ринках товарів, послуг і технологій, що, в кінцевому випадку, сприяє нарощуванню стратегічного конкурентного потенціалу підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Беззаперечно, інтелектуальна власність підприємства є стратегічним активом, що забезпечує сталі конкурентні переваги та покращує конкурентоспроможність підприємства. Розгляд економічного аспекту впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність дозволив побудувати стратегічний ланцюг «інтелектуальна власність – конкурентоспроможність підприємства» та встановити стійкі взаємозв'язки в процесі управління означеними категоріями.

При цьому, отримані за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності конкурентні переваги є нестабільними, а їх стан значним ступенем залежить від багатьох неконтрольованих або слабо контрольованих факторів у складі системи її управління. Одними із таких факторів в Україні є: низька швидкість трансферу сучасних технологій; недосконалий правовий захист результатів інтелектуальної діяльності; неналежний стан соціально-економічних умов для розвитку ефективного ринку інтелектуальної власності; ускладненість в розрахунках економічної ефективності використання її об'єктів та ін. Подолання їх негативного впливу є пріоритетним завданням при розробці стратегії управління нематеріальними активами, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств та капіталізації бізнесу в сучасних ринкових умовах.

Перелік посилань

1. Наберухін В. А. Інституційне забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та менеджмент, облік і фінанси*. 2016. № 3 (73). С. 153–158.
2. Проскуріна Н. М., Дядюн О. О. Інтелектуальний капітал та нематеріальні активи підприємства: підходи до розмежування дефініцій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 21. Частина 1. С. 181-185.
3. Семенова В. Г. Напрямки підвищення ефективності управління інтелектуальною власністю підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 6. С. 472-476.
4. Павленко Т. В., Ключнікова М. В. Вплив інтелектуальної власності на конкурентоспроможність наукоємного підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2013. № 10. С. 523–529.
5. Перерва П. Г., Романчик Т. В. Інтелектуальна власність як фактор підвищення конкурентоспроможності автомобільної продукції. *Гармонізація законодавства України з питань інтелектуальної власності щодо законодавства Європейського союзу: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Маріуполь, 13-14 вересня 2013 р.)*. Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2013. С. 172-177.
6. Тесля А. І. Інституційно-правова база формування та захисту інтелектуального капіталу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.10. С. 394-402.

7. Череп О. Г., Кузнецова А. Є. Інтелектуальна власність та її вплив на конкурентоспроможність. *Економічний простір*. 2018. № 137. С. 180–189.

8. Гарна С., Шнурко А., Дронов І. Інтелектуальна власність як складова нематеріальних активів підприємства. *Інноваційна економіка*. 2018. №5-6, С. 126-130.

9. Бриль І.В. Формування та використання нематеріальних активів підприємств для підвищення їх капіталізації: монографія. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2015. 84 с.

10. Фоміна О.В., Августова О.О., Шушакова І.К. Оцінка вартості нематеріальних активів. *Бізнес Інформ*. 2021. №4. С. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-154-160>

References

1. Naberukhin, V. A. (2016). Institutional support for the commercialization of intellectual property in Ukraine [Instytutsiine zabezpechennia komertsializatsii intelektualnoi vlasnosti v Ukraini], *Economics and management, accounting and finance*, No. 3 (73), P. 153–158.

2. Proskurina, N. M., Dyadyun, O. O. (2016). Intellectual capital and intangible assets of the enterprise: approaches to delimitation of definitions [Intelektualnyi kapital ta nematerialni aktyvy pidpriemstva: pidkhody do rozmezhuvannia definityi], *Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series*, Issue 21, Part 1, P. 181–185.

3. Semenova, V. G. (2015). Directions for improving the efficiency of intellectual property management of enterprises [Napriamky pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu pidpriemstv], *Global and national economic problems*, Issue 6. P. 472–476.

4. Pavlenko, T. V., Klyuchnikova, M. V. (2013). Influence of intellectual property on competitiveness of science-intensive enterprise [Vplyv intelektualnoi vlasnosti na konkurentospromozhnist naukoiemnoho pidpriemstva], *Economic Bulletin of the National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute”*, No. 10, P. 523–529.

5. Pererva, P. G., Romanchyk, T. V. (2013). Intellectual property as a factor in increasing the competitiveness of automotive products [Intelektualna vlasnist yak faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti avtomobilnoi produktsii], *Harmonization of the legislation of Ukraine on intellectual property in relation to the legislation of the European Union: materials of the All-Ukrainian scientific-practical. conf. (Mariupol, September 13-14, 2013)*, Mariupol, P. 172–177.

6. Teslia, A. I. (2014). Institutional and legal framework for the formation and protection of intellectual capital [Instytutsiino-pravova baza formuvannia ta zakhystu intelektualnoho kapitalu], *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*, Issue 24.10, P. 394–402.

7. Cherep, O. G., Kuznetsova, A. E. (2018). Intellectual property and its impact on competitiveness [Intelektualna vlasnist ta yii vplyv na konkurentospromozhnist], *Economic space*, No. 137, P. 180–189.

8. Garna, S., Shnurko, A., Dronov, I. (2018). Intellectual property as a component of intangible assets of the enterprise [Intelektualna vlasnist yak skladova nematerialnykh aktyviv pidpriemstva], *Innovation economics*, No. 5-6, P. 126-130.

9. Bril, I. V. (2015). *Formation and use of intangible assets of enterprises to increase their capitalization [Formuvannia ta vykorystannia nematerialnykh aktyviv pidpriemstv dlia pidvyshchennia yikh kapitalizatsii]: monograph*, NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics, Kyiv, 84 p.

10. Fomina, O. V, Augustova, O. O, Shushakova, I. K. (2021). Valuation of intangible assets [Otsinka vartosti nematerialnykh aktyviv], *Business Inform*, No. 4, P. 154–160. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-4-154-160>.

РЕФЕРАТИ РЕФЕРАТЫ ABSTRACTS

УДК 338.242.2; JEL Classification: O34

Юрченко О.В., Деділова Т.В., Кирчата І.М., Шершенюк О.М.
**ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА**

Мета. Дослідження ступеня впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства, спрямованого на покращення капіталізації нематеріальних активів такого суб'єкта господарювання в ринкових умовах. *Методика дослідження.* Теоретичною і методологічною основою дослідження є праці провідних вітчизняних і зарубіжних науковців, присвячені розгляду інституційно-правових та економічних аспектів утворення і застосування об'єктів інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів підприємства, питань управління об'єктами інтелектуальної власності з боку підприємств. В роботі використано метод теоретичного узагальнення; системний підхід; метод аналізу і синтезу. *Результати.* В роботі доведено, що інтелектуальна власність підприємства є стратегічним активом, що забезпечує сталі конкурентні переваги та покращує конкурентоспроможність підприємства. Встановлено, що отримані за рахунок використання об'єктів інтелектуальної власності конкурентні переваги є нестабільними, а їх стан значним ступенем залежить від багатьох неконтрольованих або слабо контрольованих факторів у складі системи її управління. Як такі фактори, для українських підприємств виділено: низьку швидкість трансферу сучасних технологій; недосконалість правового захисту результатів інтелектуальної діяльності; неналежний стан соціально-економічних умов для розвитку ефективного ринку інтелектуальної власності; ускладненість в розрахунках економічної ефективності використання її об'єктів та ін. *Наукова новизна.* Отримав подальший розвиток теоретичний підхід до обліку економічного аспекту впливу інтелектуальної власності на конкурентоспроможність підприємства шляхом побудови стратегічного ланцюга «інтелектуальна власність – конкурентоспроможність підприємства», який є логічним процесом управління і дозволяє встановлювати стійкі взаємозв'язки в процесі управління означеними категоріями. *Практична значущість.* Рекомендовано процес

розробки і впровадження стратегії управління нематеріальними активами підприємства здійснювати за принципом побудови господарського портфелю з урахуванням результатів аналізу стратегічного середовища відносно впливу на об'єкти інтелектуальної власності та у невід'ємному зв'язку такої стратегії з функціональними стратегіями підприємства.

Ключові слова: інтелектуальна власність; нематеріальні активи; конкурентоспроможність; управління; стратегія; ланцюг.

UDK 338.242.2; JEL Classification: O34

Yurchenko O., Dedilova T., Kyrchata I., Shershenyuk O. ECONOMIC ASPECTS OF INFLUENCE OF INTELLECTUAL PROPERTY ON COMPETITIVENESS OF ENTERPRISE

Purpose. The purpose of the article is the degree of influence of intellectual property on the enterprise competitiveness, aimed at improving the capitalization of intangible assets of such an entity in market conditions. **Methodology of research.** The theoretical and methodological basis of the study were the works of leading domestic and foreign scientists devoted to the institutional, legal and economic aspects of the formation and use of intellectual property as part of intangible assets, management of intellectual property by enterprises. The method of theoretical generalization is used in the work; system approach; method of analysis and synthesis. **Findings.** The article has proved that the intellectual property of the enterprise is a strategic asset that provides sustainable competitive advantages and improves the enterprise competitiveness. The article has found that the benefits of using intellectual property are volatile and that their condition depends on a large extent on many uncontrolled or poorly controlled factors in its management system. As such factors, for Ukrainian enterprises the following were highlighted: low speed of transfer of modern technologies; imperfection of legal protection of intellectual activity results; inadequate state of socio-economic conditions for the development of an effective intellectual property market; difficulty in calculating the economic efficiency of its facilities, etc. **Originality.** The theoretical approach into account the economic aspect of the impact of intellectual property on the enterprise competitiveness by forming a strategic chain "intellectual property – enterprise competitiveness" has been improved. This is a logical process that allows establishing stable relationships in the management of these categories. **Practical value.** The process of developing and implementing a strategy for the management of intangible assets of the enterprise was recommended to carry out on the principle of formatting a business portfolio. This recommendation was according to account the results of the analysis of the enterprise strategic environment for the impact on intellectual property.

Key words: intellectual property; intangible assets; competitiveness; management; strategy; chain.

Відомості про авторів / About the Authors

Юрченко Оксана Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Сумський національний аграрний університет, доцент кафедри будівництва та експлуатації будівель, доріг та транспортних споруд, м. Суми, Україна; e-mail: kosareva_82@mail.ua. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6498-2339>. Моб. (066) 716-76-80.

Yurchenko Oksana – PhD in Economics, Associate Professor, Sumy National Agrarian University, Associate Professor of the Department of Construction and Operation of Buildings, Roads and Transport Facilities, Sumy, Ukraine.

Деділова Тетяна Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: dedilova@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3924-979X>. Моб. (050) 281-83-28.

Dedilova Tetiana – Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Кирчата Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: kirchatayairina@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0270-1586>. Моб. (050) 669-00-96.

Kyrchata Iryna – Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Шершенюк Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: sheralyona@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9959-2725>. Моб. (050) 151-30-09.

Shershenyuk Elena – Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.